

Dakloos

Een ogenschijnlijk onschuldige kortsluiting in een koffiezet-apparaat zorgde op 13 mei 2008 voor de verwoesting van de Faculteit Bouwkunde van de Technische Universiteit Delft. Gelukkig vielen er geen gewonden of slachtoffers maar de materiële en immateriële schade is enorm. Onmisbare data, uniek historisch materiaal of voor personen uiterst dierbare voorwerpen gingen verloren, andere belangrijke zaken zijn op wonderbaarlijke wijze gespaard gebleven. Het gebouw van Bouwkunde was zelf een belangrijk historisch document met een duidelijk en herkenbaar concept. De oorspronkelijke plannen van J.H. van den Broek (1898-1978) en J.P. Bakema (1914-1981) dateerden reeds van 1956 maar de realisatie van de nieuwbouw vond in de jaren 1969-'70 plaats. Dankzij interne aanpassingen en toevoegingen aan de oost- en westzijde kon het oorspronkelijke beoogde aantal van een kleine 1000 studenten uitgroeien tot bijna 3000 tegenwoordig. Opmerkelijk, hoe dit gebouw in relatief korte tijd zo veel aanpassingen en toevoegingen vrijwel moeiteloos leek te verdragen. Enige tientallen miljoenen waren gereserveerd om binnenkort wederom tot een ingrijpende verandering te komen. Men achtte het gebouw flexibel genoeg om zo'n operatie te ondergaan. Het herwaarderden en opnieuw in gebruik nemen van een monument heet(te) restauratie. In Delft was inmiddels plek voor een ruimere definitie: @MIT staat voor modificatie, interventie en transformatie. Rekening houdend met een ruimere context, variërend van detail tot landschap, beschermd en onbeschermd, werkt men daar aan integratie van architectuur en stedenbouw met oog voor de kwaliteit van bijvoorbeeld woonwijken, oude steden, industriegebieden, infrastructures alsook aan de vormgeving van het nieuwe. Aan goede voornemens om het bestaande weloverwogen en met aandacht voor alle waarden te veranderen komt echter een abrupt einde als een totale brand toeslaat.

Volgens de huidige normen was de brandcompartimentering weliswaar te ruim bemeten, maar lijkt deze wèl goed gefunctioneerd te hebben. De brand schijnt buitenom te zijn overgeslagen van de zuidelijke op de noordelijke vleugel waarvan de westelijke gevel met bijbehorende vloeren tegen het eind van die middag ten dele zijn ingestort. Aan die zijde bevonden zich op de tweede en derde verdieping ook de kamers en ateliers van de oude afdeling Restauratie, het huidige @MIT. Individueel tekenen zich grote verschillen in de aard en

omvang van de schade af. Voor sommigen is die overkomelijk en vervangbaar, anderen zijn de resultaten van jarenlang onderzoeken en verzamelen definitief kwijt. We denken daarbij niet alleen aan de studenten maar ook aan het werk van de (wetenschappelijk) medewerkers, PHD's en anderen. In het verleden heeft de TU Delft talloze opgravingen in (vooral) Limburg verricht. Deel van het bijbehorende vondstmateriaal en de profieltekeningen is waarschijnlijk verloren gegaan.

In de kelders van de TU lag het nodige opgeslagen maar we weten nog niet wat precies bewaard is gebleven. Het gaat daarbij om een klein deel de zogenoemde Collectie Sluyterman (1863-1931) die historische interieurstukken bevat, om een studiecollectie oude bouwfragmenten, een gesloten afdeling van de bibliotheek en bijvoorbeeld een collectie 19de-eeuwse maquettes van kapconstructies. In een andere kelder ('laarzenkelder') bevonden zich enkele kasten met tekeningen van de voornoemde Limburgse opgravingen. Enige tijd geleden bleken deze kasten reeds op wonderbaarlijke wijze te zijn verdwenen; waarschijnlijk heeft men de inhoud daarvan voor oud papier aangezien.

Dit brengt ons op het beheer en gebruik van dit soort verzamelingen. Thans spreekt men van een 'schatkamer inferno' maar in de praktijk was de omgang met losse bouwfragmenten en documentair materiaal soms nogal wisselvallig en willekeurig. De omstandigheden in tal van musea, archeologische depots en bij diverse overheidsdiensten laat dikwijls te wensen over. Dit soort 'gesloten afdelingen' zijn een financieel blok aan het been waar men liever van af wil. De tijd is rijp om daarover van gedachten te wisselen met vakgenoten en aanverwante disciplines: hoe dient men verzamelingen en depots te beheren, te ontsluiten, toegankelijk en bruikbaar te maken? Wellicht dat de KNOB in deze discussie een rol kan spelen.

Beperkter maar toch zorgwekkend is ook de schade voor de KNOB. Onder druk van het opheffen van de subsidie van OCW heeft de Algemene Ledenvergadering van 26 april j.l. immers besloten om het bureau van de bond van het Erfgoedhuis Amsterdam naar de Faculteit Bouwkunde over te brengen. Dat is kort daarop gebeurd en de dozen met spullen werden ergens in de kelders van de TU opgeslagen. Voor alle duidelijkheid: het historische archief van de KNOB (tot 1970)

De noordwestelijke zijde van de Faculteit Bouwkunde, TU Delft na de brand van 13.5.2008 (foto Bouw- en Woningtoezicht gemeente Delft)

is eerder naar het Nationaal Archief gebracht en het archief van de redactie bevindt zich sinds begin jaren '90 bij de RACM in Zeist. Het gaat om het actuele kantoorbestand, de ledenadministratie, bestuursverslagen, voorbereidingen en afrekeningen studiedagen, een complete reeks plus overgebleven nummers van het *Bulletin*, om Cd's en Dvd's. De computer en actuele bestanden gingen gelukkig niet mee en berusten voorlopig bij de penningmeester van de KNOB, Arthur Met. Het bureau, c.q. het vanouds bekende en betrouwbare aanspreekpunt valt onder deze omstandigheden helaas enkele maanden weg. Streven is vanaf september een bureaumedewerker en werkplek beschikbaar te hebben op het secretariaat van de afdeling @MIT.

Tot die tijd is het secretariaat ondergebracht bij Arthur Met en worden post, mail en telefoon via hem afgehandeld, zie colofon. Op dit moment wordt tevens hard gewerkt aan een nieuwe website voor de KNOB. Vanaf september worden weer diverse studiedagen belegd. Nadere informatie volgt. Het zal nog wel enkele maanden duren eer de beoogde tussenoplossing, het oude hoofdgebouw van de TU aan de Julianalaan, is ingericht. Aan dit statige bakstenen monument ontworpen door architect G. van Drecht (1879-1963) van de Rijksgebouwendienst is tussen 1918 en 1923 gewerkt, maar als universiteitsgebouw voor scheikunde heeft het nooit gefunctioneerd.

De 'rode scheikunde' kwam leeg te staan, werd na de Tweede Wereldoorlog een 'kille bestuursbunker' maar zou binnenkort door het architectenbureau Braaksma&Roos tot gerieflijk appartementencomplex worden ingericht. Het lot beschikte anders. De faculteitsgemeenschap heeft in de afgelopen weken vooral aangetoond dat de kunde van het bouwen evenzeer samenhangt met aanpassen, organiseren en vooruitzien. We leven mee met het enorme verlies dat hier geleden is en wensen de leiding, de professoren Wytze Patijn, Jo Coenen en alle betrokkenen veel sterkte. De omstandigheden hebben lotgenoten van ons gemaakt en we hopen op een versterkte en intensieve samenwerking in de toekomst.

Het voorliggend themanummer gaat over ingrijpende veranderingen in de gebouwde omgeving. Cultuurhistoricus Wim Hupperetz (Erfgoed Nederland) vraagt aandacht voor de omgang met historische binnensteden vanuit ervaringen in Breda. Hij probeert te verklaren waarom verschillende disciplines verschillende standpunten kunnen innemen als het om vernieuwingsprocessen gaat. Het koppelen van inzichten zou de discussie in positieve zin kunnen stimuleren. Daarna voert Hans van den Heuvel (Universiteit Utrecht) een serie gebouwen op die in meer recente tijd een glazen overkapping hebben gekregen. Welke overwegingen speelden daarbij een rol en op welke wijze is een en ander gerealiseerd? Met het toenemen van de ervaring en het overwegen van andere oplossingen lijkt gaandeweg bewuster met de transformaties van deze voormalige buitenruimten te worden omgegaan. De historische waarde en aard van het bestaande gebouw spelen uiteraard een belangrijke rol maar ook de gekozen afwerking en de detaillering van de glazen huid. Het derde artikel is een soortgelijke casus maar dan uitgebreider beschreven door Michiel Verweij (RACM) die put uit de koele aanpak in de noordelijke regio.

De KNOB is nu even dakloos, maar ook wij staan op het punt van vernieuwing en verjonging. Een symbool daarvan is het initiatief van oud-voorzitter jhr.ir. Diederik Six dat hij bekend maakte bij zijn aftreden op 26 april j.l. Het gaat om een wisselprijs, een stimulans voor jong talent waarover in de rubriek KNOB meer te lezen valt.

Dirk J. de Vries, hoofdredacteur